

MITÄ PUHEKUPLA SISÄLTÄÄ?

X

Sarjakuvien kielestä on esitetty niin sekavia väittämiä, että kerrankin on hyvä tutkailla sitä tutkitun kielen kautta: Sirkka-Liisa Matikainen on tehnyt Jyväskylän yliopistossa suomen kielen pro gradun aiheesta SARJAKUVIEN VIRKERAKENNE.

Matikainen tarkasteli kahta sarjakuvalahteä: Aku Anka ja Korkeajännitys, ja kahta sarjakuva-albumia: Asterix ja Pekka Puupää.

Tutkielmassa on käsitelty sarjakuvien virkerakenteen lisäksi mm. onomatopoeettisia sanoja ja virheellistä kieltä. Vertailumateriaalina on käytetty television ja radion uutis-kieltä, näytelmien kieltä ja proosakirjallisuutta. Vertailumateriaali on saatu Jyväskylän yliopiston tutkielmista ja laudaturtoista.

Miksi lyhyitä lauseita?

Sarjakuvien virkkeiden pituus vaihteli Aku Ankan 4.58 saaneesta (normaalikielessä sama kuin sana) Pekka Puupään 5,17:ään. Suurin osa eli 78,9% sarjakuvien virkkeistä oli sitä paitsi yksilauseisia.

Matikainen käytti kustakin sarjakuvasta noin 10 000 saaneen otosta, jota voidaan pitää riittävänä.

Vertailumateriaalin virkkeiden pituus saneina näytti seuraavalta:
TV-uutiset 12,1
radiouutiset 12,9
romaani Miehen tie (Sillanpää) 16,0
romaani Tehtaan varjossa (Pekkanen) 12,3
lastenkirja Yllätysori 8,8
näytelmä Sotamies Jokisen vihki-loma (Meri) 5,6

Yksilauseisia virkeitä oli TV-uutisissa 58,6 % ja Miehen ties-ssä 22,5 %.

Mitä me opimme tuosta äskeisestä? Jos emme ole tarkkoja, emme yhtään mitään. Sarjakuvissa on lyhyitä virkeitä, sillä selvä. Mutta ajatellaanpas millä tavalla sarjakuva eroaa kirjallisuudesta. Olennaisin ero on siinä, että sarjakuvassa on kuvia, jotka myös kertovat tarinaa. Sanojen ja kuvien summa tekee sarjakuvan. Kun esimerkiksi Asterix kävelee pikkueläimiä vilisevässä metsässä ystävänsä Obelixin kanssa, niin sanoin ei tarvitse selittää metsän puita eikä oravia eikä jäniksiä, eikä kukkia. Kuva tekee sen. Puhekuplassa saattaa olla vain teksti: "Hulluja nuo roomalaiset". Teksti jää vähäiseksi ja ennen muuta yksinkertaiseksi, mutta sellaistaahan meidän puhekieleemme on.

Puhekieltä oh myös näytelmien ja elokuvien sanallinen kieli. Siitä syystä Veijo Meren näytelmät ovat virkerakenteeltaan niin "huolestuttavan" lähellä sarjakuvia. Mutta: Ennen kuin tuomitsemme Veijo Meren, niin muistakamme että näytelmän viesti välittyy myös muun kuin kirjoitetun tekstin kautta. Sama pätee elokuvaan ja sarjakuvaan, kahteen toisilleen lähimpään ilmaisumuotoon.

Puhekieli karttaa kovin pitkiä sanoja. Puheessamme on esim. vähemmän substantiiveja ja abstraktisanoja (esim. hyvyys, ankeus, ilo) kuin kirjakielissä. Sen sijaan siinä on paljon adverbeja (esim. niin, aina) ja konjunktiota (esim. että, mutta).

Professori Pauli Saukkonen on valaissut puhekielen ja kirjakielen eroja Kielikello-lehden kolmannessa numerossa (1970) todeten mm.: "Raskas, tiiviin puristeinen puhekieli merkitsee riskiä sanoman perille menossa. Kirjoituksessa tätä vaaraa ei ole, koska lukija voi käyttää haluamansa

määrän aikaa sanoman vastaanottamiseen".

Mikäli sarjakuvan puhekupla ahdetaan täyteen tekstiä niin ilmaisu kärsii siitä. Lukemistapahtumasta tulee katkonainen ja sarjan draamallinen jännite katoaa. Sitä paitsi kirjakieli ei ole puhekieltä.

Aku Ankan ja Asterixin kieli on Matikaisen mukaan korrektaa yleiskieltä, mutta Pekka Puupäässä ja eritoten Korkeajännityksessä oli huonoja ja virheellisiä ilmauksia.

KKKK!

Interjektioita (eli huudahduksia) ja onomatopoeettisia sanoja (kaikki sanat, jotka äännesuultaan muistuttavat joutain ääntä) oli lapsille suunnatussa Aku Ankassa kaikkein eniten; yksi kuutta virkettä kohti. Muilla sarjakuvilla noita ilmauksia oli: Asterix 1:11, Korkeajännitys 1:41 ja Pekka Puupää 1:21.

Kyse on puheesta

Sirkka-Liisa Matikaisen tutkielma on tärkeä todiste kaikkien havaittavissa olevasta todellisuudesta. Sarjakuvien puhekuplakieli on puhetta, dialogia eikä sitä voi suinpäin verrata kirjallisuuteen. Kyse on eri ilmaisumuodosta.

Kokonaan eri asia on sitten, mitä ihmiset tai sarjakuvahahmot puhuvat ja millaista maailmankuvaa ja millaisia asenteita puhekuplien kautta välitetään.

Juhani Tolvanen